

İNAN, Mehmet Akif

(1940-2000)

Şair, yazar, eğitimci.

Urfa'da doğdu. Babası, Mirzaali aşiretinden gümrük memuru Hacı Müslim İnan'dır. Öğrenimine doğduğu şehirde başladı. Liseyi, son sınıfta iken nakledildiği Maraş'ta tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi. *Hilâl* dergisi ve yayınlarında müessese müdürlüğü (1961-1964), Türk Ocakları'nda önce müze ve kütüphane, ardından merkez müdürlüğü (1964-1969) görevlerinde bulunduğu için üniversite öğrenimi uzun sürdü. 1969-1972 yılları arasında Türk Taşıt İşverenleri Sendikası'nda eğitim uzmanlığı yaptı. Fakülteyi bitirdikten sonra (1972) Uşak İmam-Hatip Lisesi, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Ankara Fen Lisesi'nde edebiyat öğretmenleri olarak çalıştı. 1992'de kurulan Eğitimciler Birliği Sendikası'nın genel başkanlığını yürüttü. 6 Ocak 2000'de Urfa'da vefat etti.

Şiir yazmaya Urfa'da bulunduğu yıllarda başlayan İnan, doğup büyüdüğü çevrenin kültürel dokusundan gelen etkilerle önce klasik tarzda aruz vezniyle ya da halk şiiri tarzında hece vezniyle eserler ortaya koymuş, ilk yazı ve şiirlerini 1957'den sonra mahallî gazetelerde yayımlamıştır. Maraş Lisesi'nde Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt ve Alaeddin Özdenören gibi isimlerden oluşan, Türk edebiyatının en yeni akımlarına açık bir arkadaş grubu içine girmesi onun sanatındaki dönüşümün başlangıcı olmuş, Nuri Pakdil, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç gibi edebiyatçıların etkisiyle yaşadığı gelişim süreci 1969'a kadar devam etmiştir. Bu dönemdeki yazılarının bir kısmı *Türk Ruhu*, *Toprak*, *Or-*

kun, *Oku*, *Türk Yurdu*, *Defne*, *Yaprak*, *Çağdaş*, *Filiz*, *Yeni İstiklâl*, *Fedai* ve *Hilâl* gibi dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır.

İnan'ın asıl kimliği, 1969'da kurucuları arasında yer aldığı *Edebiyat* dergisindeki çalışmalarıyla ortaya çıkar. Bu dönemde, divan şiirinin modern şiire kaynak olabileceği fikri etrafında geliştirdiği görüşlerini yazılarıyla dile getirir. Attila İlhan, Turgut Uyar ve Behçet Necatigil gibi isimlerin de ilgi gösterdiği bu gelişme divan şiirinden yararlanma hareketi olarak bilinmektedir. Modern Türk şiirine yeni açılımlar kazandırılabilmesi için öncelikle eski edebiyatımızın dayandığı medeniyet dünyasıyla yeniden bağlar kurulması gerektiğini savunan İnan, bu yönü eksik olanların eserlerinde o dünyadan yararlanmanın yüzeysel ve yapay kaldığını ileri sürmüştü, kendisi de savunduğu doğrultuda ürün vermeye çalışmıştır. Hece vezniyle yazılmış, şekil olarak beyit görünümüne taşınan şiirlerinde divan ve halk şiirinin hayal ve düşünce dünyası ile âhenginden bazı ses öğelerine rastlanırsa da bu unsurlar aynen alınmamış, o şiir dünyası yeni özlere ve yeni bir âhenkle sürdürülmek istenmiştir. Toplumcu şiir akımının moda olduğu bir dönemde İnan ferdi duygu atılımlarından yola çıkan, aşk ile ülkünün, iç içe geçtiği bir iç âlem şiiri yazmıştır. Zaman zaman günlük sıkıntılarının da yansıdığı bu şiirde aşk temasının, klasik şairlerde olduğu gibi maddî ve ilâhî anlam boyutlarını beraberce taşıyarak tasavvufi yoruma açık bir ifade kazandığı görülür.

1969'dan sonra *Edebiyat*'tan başka yine kurucularından olduğu *Mavera* (1976) dergisiyle 1977'den itibaren *Yeni Devir*, *Millî Gazete* ve hayatının son döneminde *Yeni Mesaj* gibi gazetelerde günlük fikir ve sanat yazıları yazan İnan, Mehmet Reha, Akif Reha, Müslimoğlu ve Mithat Mirzali gibi takma isimler de kullanmıştır. Şair 1969 öncesi şiirlerini kitaplarına almamıştır.

Başlıca eserleri şunlardır: Şiir. *Hicret* (Ankara 1974); *Tenha Sözler* (İstanbul 1991). Deneme. *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine* (Ankara 1972); *Din ve Uygarlık* (İstanbul 1985). Yazarın eğitim enstitüleri için *Yeni Türk Edebiyatı* (Ankara 1977) adlı ders kitabıyla basılmamış *İslâm'ın Edebiyatı* ve *Yusuf ile Züleyha* mesnevisi bulunmaktadır. *Yedi İklim* dergisi ölümünden sonra bir özel sayı yayımlanmıştır (sy. 120, Mart 2000).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, İstanbul 1985, IV, 638-639; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul 1989, s. 168; Selami Çalışkan, "Akif İnan'la Şiir Üzerine Bir Söyleşi", *Yeni Devir*, İstanbul 25 Kasım 1981, s. 6; İsmail Tezer - Adil Ünver, "Akif İnan'la Şiir ve Edebiyat Üzerine", *İslâm*, sy. 107, Ankara 1992, s. 57-59; Âlim Kahraman, "Akif İnan: İçinde Fevâreler Yükselen Adam", *Yedi İklim*, XI/98, İstanbul 1998, s. 38-39; Abdurrahman Karakaş, "Urfa Yüzyıllar Boyu Sanatın Üssü Olmuştur", *Şanlıurfa Memleket Dergisi*, sy. 24, Şanlıurfa 1999, s. 3-6; *Yedi İklim*, sy. 120, İstanbul 2000; *TDEA*, IV, 386.

ÂLİM KAHRAMAN

İNANÇ

(bk. İNAK).

İNANÇ BEY

(ö. 737/1336)

Denizli yöresine hâkim olan
İnançoğulları Beyliği'nin kurucusu
(bk. İNANÇOĞULLARI).

İNANÇALP, Muallim Cevdet

(bk. MUALLİM CEVDET).

İNANÇOĞULLARI

Yaklaşık 1261-1368 yılları arasında
önce Isparta-Alâiye, Elmalı,
daha sonra sadece
Denizli çevresinde hüküm süren
bir Türkmen beyliği.

Lâdik veya Denizli beyliği olarak da anılan İnançoğulları Beyliği'nin bilinen ilk şahsiyeti, XII. yüzyıl sonları ile XIII. yüzyıl başlarında Güneybatı Anadolu ucu meliki I. Gıyâseddin Keyhusrev tarafından fethe edilen ve Esedüddin Ayaz ve Mübârizüddin Ertokuş adlı kumandanlar idaresinde bulunan Denizli - Antalya yöresindeki Türkmen gruplarının başı Mehmed Bey'dir. İnançoğulları adıyla anılacak beyliğin temelleri 1261'e doğru onun tarafından atılmıştır. Mehmed Bey ile kardeşi İlyas, damadı Ali Bey, emîrleri Sevinç ve Salur, Selçuklu Sultanı IV. Kılıcarslan'ın İlhanlılar'a dayanan saltanatını tanımadılar. Ancak Selçuklu - İlhanlı askerlerinin hareketi üzerine Hülâgû'ya başvurarak bağlılık bildirdiler. Bu istekleri önce kabul edilmişse de 1262'de Anadolu Selçuklu ve İlhanlı ordusu Mehmed Bey'in üzerine yürümüş, damadı Ali Bey'in ihanetiyle Mehmed Bey yenilmiş ve Uluborlu'da öldürül-

Mehmet Akif
İnan

müş, onun yerine Türkmenler'in başına Ali Bey geçmiştir. Eflâkî bu meşhur Türkmen beyini gazi ve bahadır olarak tavsif eder ve ak börk giyilmesini onun âdet haline getirdiğini söyler (*Menâkıbü'l-Ârifin*, I, 485). Gerçekten Türkmenler o zamana kadar kızıl börk giymekteydi (Sümer, I [1969], s. 49). Ali Bey'in de kayınpederi gibi Avşar boyundan bir Türkmen olduğu tahmin edilebilir. 1262'den 1277'ye kadar Selçuklular'a bağlı kalan Ali Bey, İlhanlı ve Selçuklu gücüne karşı dikkatli bir siyaset güttü. Fakat 1276'da Hatiroğlu, 1277'de Karamanlı isyanları ve Cimri olayından, ayrıca I. Baybars'ın Anadolu'ya gelişinden doğan iktidar boşluğundan istifadeyle bağımsızlık sevdasına kapıldı. Ancak 1277'de yakalanarak Karahisar-sâhib'e (Afyonkarahisar) sürüldü ve orada üzüntüden öldü.

Ali Bey'in yerine tayin edilen Türkmen beyinin adı belli değildir. Fakat bu sırada Yukarı Menderes havzasında Germiyanlıların etkili olmaya başladığı, Menteşe Bey'in de bu yöreden batıya gittiği bilinmektedir. Bunun yanında yörede Tuğrul Bey adlı bir beyden de söz edilmektedir. Tuğrul Bey, 1290 yıllarında diğer Türkmenler'le birlikte İlhanlı idaresine karşı yeniden büyük bir harekete girişmişti.

Bu arada, Ali Bey'in oğlu olup hânedana adını veren Şücaüddin İnanç Mehmed Bey'in bu harekete karşı olduğu tahmin edilebilir. Nitekim isyanın Geyhatu Han tarafından bastırılmasından sonra isyana katılmayan İnanç Bey, İç Batı Anadolu'nun en önemli merkezi Denizli'ye tayin edildi (1292). İnanç Bey 1336'ya kadar idarede kalarak İnançoğulları Beyliği'nin gerçek anlamda kurucusu oldu. Ancak bu

sırada İnançoğulları'nın arazisi bir hayli küçülmüş bulunuyordu ve 1310'da Germiyançoğulları hâkimiyetlerini antik Lykus (Çürüksu) vadisine kadar yaymışlardı. İnanç Bey kuzeyindeki Germiyançoğulları dışında Hamidoğulları, Menteşeoğulları ve Aydınoğulları ile de çok yakın ilişkiler kurdu.

XIV. yüzyıl başlarında İnançoğulları Beyliği, küçük arazisiyle Batı Anadolu Türkmen beylikleri arasında önemli bir yer tutmaktaydı. Hatta bir bakıma onların, özellikle de Menteşeoğulları ve Aydınoğulları'nın en önemli insan gücü ve malzeme üssü durumundaydı. Bundan dolayı zaman zaman Aydınoğulları ve Menteşeoğulları'nın Denizli'ye de hâkim olduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Ancak muhtemelen bu bir hâkimiyet meselesinden değil çok yakın iktisadî ve siyasî iş birliğinden kaynaklanmıştır. İnanç Bey siyasî varlığını İlhanlı idaresiyle yakın münasebete bağlamıştı. Bu sebeple Timurtaş'ın 1326'daki hareketinde vergiyi kabul etmiş, İlhanlı Devleti'nin sona ermesine kadar "Toğuzlu" (Tonuzlu / Denizli) vergisi İlhanlı kayıtlarında yer almıştır. Timurtaş ve İlhanlı etkisinin kaybolmasından sonra beylik Germiyanlıların baskısına mâruz kaldı.

733 yılı Ramazanında (16 Mayıs – 14 Haziran 1333) Denizli'ye gelen ve İnanç Bey ile görüşerek ondan yakın ilgi gören İbn Battûta şehri ve İnançoğulları ailesini ayrıntılı biçimde anlatır (*Seyahatnâme*, I, 317-320). Denizli'nin canlı ve etkili sosyal ve ekonomik hayatını aktaran İbn Battûta ahîler hakkında da bilgi vermektedir. 1336 yılında Mehmed Bey ölünce yerine oğlu Murad Arslan Bey geçti. Murad Arslan Bey ilmî çalışmaları teşvik ederek Türkçe kitap yazılmasını destekledi. 1362'den önce vefat eden Murad Arslan Bey'den sonra yerine geçen oğlu İshak Bey de ilmî çalışmalara önem verdi, bu arada bir medrese yaptırdı. Onun adını taşıyan medrese XVI. yüzyılda da varlığını sürdürüyordu. İnançoğulları muhtemelen 1368'de Germiyançoğulları'nın hâkimiyetini tanımıştır. Ancak İshak Bey, 1391'de Yıldırım Bayezid Denizli'ye geldiği sırada sağ olup bazı emlâkını ona satmıştı. Yıldırım Bayezid daha sonra bu emlâki Germiyançoğulları'na verdi.

İnançoğulları Beyliği, Güneybatı Anadolu'nun XIII. yüzyıl ortalarındaki en önemli gücüydü. Fakat erken tarihlerde baş kaldırması ezilmesine yol açmıştır. Kayı boyunun hâkim unsur olduğu sanılan ve insan varlığı Menteşeoğulları ile Aydın Bey-

liği'nin esasını oluşturan bu beyliğin büyük Türkmen kitlesi üzerindeki hâkimiyeti tam olarak bilinemeyen bazı sebeplerle Hamidoğulları'na geçmiş, Ali Bey'den itibaren nüfuzları daralarak yalnız Denizli çevresindeki nisbeten küçük bir sahada hâkim olmuştur. Ancak bu saha yine de önemli bir yerdir. Nitekim İnançoğulları Hamid, Germiyan, Aydın ve Menteşe beylikleriyle ilişkilerini uzun süre başarı ile sürdürmüşlerdir. İnançoğulları zamanında Denizli şehri önemli bir iktisadî merkez olarak ortaya çıkmıştır. Lâdik şehrinin yerli Rumlar'ının kısmen tesirine rağmen burası tam bir Türk şehri olmuş, 20.000 kadar nüfusu ile yörenin en kalabalık merkezi haline gelmiştir.

Beyliğin dikkate değer bir faaliyeti de Türkçe'yi bir ilim dili yapmaktaki katkısıdır. Zira İnançoğulları beyleri Türkçe eser yazılmasını teşvik etmiştir. Adlarına yazılan Türkçe tefsirler dönemin en önemli örneklerini oluşturur. Bunun bir sonucu da eğitim hayatında görülür. Ancak Denizli'de oldukça sık olan zelzeleler onlardan kalan yapıları yok etmiştir. XIII. yüzyıl ortalarında bazı siyasî hadiselerle karışan İnançoğulları'nın bu dönemde sessiz kalan kuzeybatı ucu, XIV. yüzyılın ikinci yarısında yöredeki Türkmenler'in liderliğini üstlenerek Osmanlı Devleti'nin teşkilinde rol oynamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bibî, *el-Evâmîrü'l-Âlâ'iyye*, s. 729; Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, s. 71; Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifin*, I, 485-486; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 317-320; *Düvel-i İslâmiyye*, s. 295; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kitabeler II*, İstanbul 1347/1929, tür.yer.; a.mlf., *Anadolu Beylikleri*, s. 38-39; a.mlf., *Osmanlı Tarihi*, I, 64-65; Tuncer Baykara, *Denizli Tarihi (İkinci Kısım: 1070-1429)*, İstanbul 1969; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1971, s. 514-518; Mustafa Çetin Varlık, *Germiyançoğulları Tarihi (1300-1429)*, Ankara 1974, tür.yer.; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 311-312; Ahmed Tevhid, "Denizli (Lâdik) Emâreti", *TOEM*, sy. 13 (1328), s. 809-813; Ali, "İnançoğulları", *TTEM*, sy. 10/87 (1341), s. 255-264; Köprülüzaade M. Fuad, "Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar", *TM*, II (1926), s. 1-32; Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, I, Ankara 1969, s. 48-49.

TUNCER BAYKARA

İNAT (الإناد)

Sözlükte "uzaklaşmak, topluluktan ayrı durmak, yoldan çıkmak, haktan sapmak" gibi anlamlara gelen inâd ve aynı kökten muâne, birer ahlâk kavramı olarak ge-

Murad Arslan Bey dönemine ait gümüş sikke (İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Teşhir, nr. 1341)